

Утвърдил: .....

Декан

Дата .....

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: Философски

Специалност: (код и наименование)

Ф	Ф	С	0	4	0	1	1	6
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Социология

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

И	3	9	9
---	---	---	---

СОЦИОЛОГИЧЕСКАТА ПАРАДИГМА НА КАРЛ МАРКС

Преподавател Проф. Г. Димитров

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения	30
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Реферат	30
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	60
Обща извънаудиторна заетост		90
ОБЩА ЗАЕТОСТ		150
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		3
ОБЩО ЕКСТ		5

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Участие в тематични дискусии в часовете	50%
2.	Изпит	50%

Критерии за оценяване

Критерии за оценяване	
Във всички преподавани от този титуляр дисциплини критериите за оценяване <i>са едни и същи</i> , въпреки че съобразно спецификата на <i>дисциплините методиката за оценяване варира от случай на случай</i> , за която <i>студентите получават писмено известие в началото на всеки семестър</i> .	
За оценка „Отличен“	Студентът познава и <i>владее смислово-методологическите специфики</i> на преподаваната дисциплина <i>в пълнота</i> , в резултат от което <i>може свободно да се движи между отделните смислови акценти и да ползва усвоените знания за самостоятелна изследователска работа</i>
За оценка „Много добър“	Студентът познава и владее смислово-методологическите специфики на преподаваната дисциплина, но <i>има известни пропуски, които не касаят нейното ядро</i> , а в резултат от това - <i>може да се движи относително коректно между отделните смислови акценти</i> и да ползва усвоените знания за самостоятелна изследователска работа на рутинно равнище, <i>без авторство</i> .
За оценка „Добър“	Студентът познава и владее най-общите смислово-методологическите

	специфики на преподаваната дисциплина в пълнота, в резултат от което <i>може да възпроизвежда по памет отделните смислови акценти, но е проблематично дали може да ползва усвоените знания за продуктивна изследователска работа</i>
За оценка „Среден“	Студентът <i>не познава</i> смислово-методологическите специфики на преподаваната дисциплина <i>в пълнота, а само отделни фрагменти, което не му позволява да се движи между отделните смислови акценти и да ползва усвоените знания за самостоятелна експертна работа</i>
За оценка „Слаб“	Студентът не може да приведе доказателства, че разбира изучаваната дисциплина, доколкото <i>не е в състояние да произведе собствен текст от поне половин страница (по който и да е въпрос), в който да няма груби смислови и методологически грешки.</i>

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът има за цел да запознае студентите с марксизма като ключов социално-научен и политически феномен в социалната история на 19 и 20 век. Това означава, че се обръща внимание едновременно на социално-политическите и идейни предпоставки за формирането на историко-материалистическия светоглед, на приноса му в развитието на социологическото познание и на политическата практика, произтичаща от “въоръжеността” с този светоглед. Разглеждането на разширената онтология на марксизма, обаче, не е самоцел, а се използва за по-добро разбиране на ключовите съдържателни и методологически проблеми, разработени в него - както от Маркс, така и от марксисти от двадесети век (Лукач, Алтюсер, Мамардашвили, Бурдийо).

Основният акцент в курса е поставен върху имплицитната Марксозна епистемология, разгърната в поредица от разнополядкови текстове, т. е. върху проблема за връзката между особения историчен предмет и съответстващия му метод в социалното познание, създаден с оглед решаването на специфични проблеми.

В съответствие с този познавателен акцент логиката на курса е построена като следване на вътрешно разгръщане на една подчертано **систематична** интерпретация на капиталистическото общество с особено внимание към емблематичните за марксизма концептуално-методологически проблеми (като отчуждение, класова структура и борба, идеология, комунистическа революция), чрез които тази идейна ориентация е повлияла най-пряко и трайно върху развитието на социологическата традиция.

Предварителни изисквания:

Готовност на студентите да работят през целия семестър всяка седмица и винаги с добро познаване на автентичните текстове, които са предмет на груповата дискусия.

Очаквани резултати:

Очакваните резултати са основно три:

- 1) Да се разбира *систематичната строгост* като *методологическо предимство* в изследването на историческите процеси;
- 2) Да се разбира историческата оразмереност на марксизма от социо-културния контекст на възникването му и, съответно, - границите на неговата социологическа релевантост;
- 3) Да се овладее възможността за *недогматично приложение* на *тази методологическа нагласа* към съвременни проблеми от социалния живот в различни общества.

Страничен резултат от работата в този курс е отличното познаване на автентичните, ключови Марксови текстове, които съдържат неговата имплицитна историко-материалистическа социология.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1.	ЩО Е МАРКСИЗЪМ И ЗАЩО НИ Е ДА ГО ПОЗНАВАМЕ ДНЕС? Строителството на социализъм през 20-ти век като престъпление срещу човечеството. Личната отговорност на Маркс за социалистическите експерименти. Защо изучаваме Маркс, а не Сад – марксизмът като социологическа епистемология: методология и познавателни резултати. Логиката на курса и мястото му в образованието по социология.	2 часа
2.	МАРКСИЗМЪТ КАТО НЕКЛАСИЧЕСКА СОЦИАЛНА НАУКА. Класика и неklasичност – социални условия за валидност и познавателни граници. Марксизмът като синтез на класика и неklasичност. Формирането на историческия материализъм и неговите скрити ценностни предпоставки. Импликациите на новия светоглед. Мястото на изследователя в социалния свят. Политизация на науката и политическата история на марксизма.	4 часа
3.	МАРКСОВАТА АНТРОПОЛОГИЯ. Скрити и явни антропологически измерения на социологическата теория (Парсънз, Леви-Строс). Класически и съвременни форми на антропо-редукционизъм. Многомерната представа за човека и хуманистичния идеал на Маркс. Ценностни основания и граници на Марксовата представа за историчната същност на човека. Противоречието в рационалистичния хуманизъм и развитието към неомарксизъм.	4 часа
4.	ОТЧУЖДЕНИЕТО – ЕМБЛЕМАТИЧЕН ПРОБЛЕМ ЗА МАРКСИЗМА: Мястото на проблема в културата на XIX и XX век. Значението му за разбирането на марксизма. Предисторията на въпроса /Смит, Русо, Хегел/. Марксовото преодоляване на Хегел. Етапи в разработването на проблема за отчуждението. Политическите следствия от концепцията за отчуждението.	2 часа
5.	ПРОБЛЕМЪТ ЗА СОЦИАЛНАТА ВРЪЗКА: Мястото на въпроса в структурата на социологическото познание. Нерешените проблеми в основните социологически интерпретации. Марксовият изход – историзация на проблема. Форми на социална връзка. Отношенията на “лична зависимост”, “вещна зависимост” и какво значи “явяват се”. Спецификата на социалистическия тип социална връзка.	2 часа
6.	ПРОБЛЕМЪТ ЗА КЛАСОВАТА СТРАТИФИКАЦИЯ и КЛАСОВАТА БОРБА: Мястото на проблема за класите в социологическата теория. Социално-политическа мотивираност за интереса към класите. Познавателни възможности на класовия анализ. Предисторията на въпроса. Марксовият принос в разбирането на класовите отношения /основата на класообразуването и многоизмерност на тези отношения/. Основни закономерности на тези отношения /противоречието “страдание-конструктивност”/. Проблемът за вътрешно-класовата стратификация и динамиката на класовите отношения. Проблемът за отмирането на класите.	2 часа
7.	ПРОБЛЕМЪТ ЗА ДЪРЖАВАТА И БЮРОКРАЦИЯТА: социологическото в проблема за държавата /отношението общество-държава/. Предисторията на въпроса. Класовият характер на държавната власт. Проблемът за “отмирането на държавата” /анархизъм, болшеvizъм, социалдемократия/. Бюрократията като проблем на социалното управление. Марксовото разбиране за принципите на бюрократизма. Политическата алтернатива – самоуправлението	4 часа
8.	ПРОБЛЕМЪТ ЗА ИДЕОЛОГИЯТА: Идеологията като черта и проблем на XX в. Социологическият поглед върху идеологията. Предисториите на въпроса – политическа /френска/ и философска /немска/. Марксовото разбиране за идеологията. Частично и тотално понятие за идеологията /Манхайм/. От идеология към идеологичност на съзнанието. Лениновият “принос”. Възможна ли е научна идеология. възможна ли е наука без идеология. критика на обществено-валидните форми на съзнание като социологически инструмент	2 часа
9.	МАРКСИЗМЪТ КАТО КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩЕСТВЕНИЯ ЖИВОТ ОТ ЕПОХАТА НА КЛАСИЧЕСКАТА МОДЕРНОСТ. Що е материалистически	2 часа

	историзъм. Обществото като системно-организиран “начин на живот”. “начин на дейност” и “форми на общуване”. “Превърнатите Форми”. Историята като същност на обществения живот. Как е възможна гледната точка на социолога	
10.	МАРКСОВИТЕ ВЪЗГЛЕДИ ЗА “ТЕОРИДИЗАЦИЯТА” НА ИСТОРИЯТА: Що е история. Възможна ли е теория на историята. Сталинската версия за историческия процес. Марксовите периодизации на историята /концептуални основания за “деленията”/. Разнопорядковият преход между “фазите”. Поливариантността на историческия процес. “Историята като световна история е продукт на историята”.	2 часа
11.	МАРКСИЗМЪТ – “КРАТЪК ОЧЕРК ЗА РАЗВИТИЕТО НА КАПИТАЛИЗМА В ЗАПАДНА ЕВРОПА”: Теорията на Маркс като концептуализация на класическото буржоазно общество – основни акценти и некритически екстраполяции. Структуроопределящата роля на базата и социална определеност на духовния живот. Проблемът за социалната революция и нейният субект	2 часа
12.	КОМУНИСТИЧЕСКАТА ПЕРСПЕКТИВА: Комунистическите тенденции в началото на XIX в. Разликата между комунизъм и социализъм. Личностните предпоставки на Марксовия интерес към революцията. Критиката на вулгарния комунизъм. Марксовият синтез. Обобщаването на общественото производство. “Двете фази” на новия строй. Производството на формите на общуване и “разумно-прозрачните отношения между хората. Свободата като осъществена мяра на човешкия живот. Революцията като себеосъществяване. Противоречия на всекидневния живот и популярността на левия радикализъм в буржоазното общество на XX век.	2 часа
План на семинарните занятия:		
1.	Социологическата проблематика в Марксизма: Семантиката на текстовата структура в «Развитието на социализма от утопия в наука» - защо не става дума за “3 източника и 3 съставни части”? Защо е важен утопичният социализъм? Защо е социализъм? Защо е утопичен? Защо е важна НКФ? Защо именно Хегел? Защо се говори за икономиката, а не за икономистите? Кои са “двете велики открития на Маркс” и какво е отношението между тях? Буржоазното общество като “само себе си снемачо”. • Фр. Енгелс – Развитието на социализма от утопия в наука	4 часа
2.	Основни принципи на социологическия анализ: Специфика на изследвания предмет - “Произвеждащи индивиди” и “обществено определеното производство на индивидите”. Що е “лишени от фантазия измислици”? Специфика на социално-научния метод: отношението “абстрактно-конкретно”; просто-сложно; логическо и историческо; логика на изследването и логика на изложението. Историзмът - специфика на Марксовия подход • К. Маркс – Увод /ръкописи Към критиката на политическата икономия/	4 часа
3.	Отношението “база-свръхструктура”: Критиката на вулгарния икономизъм. Диалектиката на социалните отношения. Специфичното в Марксовия анализ на обществения живот. Защо “свръхструктура”, а не “надстройка”? Диалектика на историческия процес. • Фр. Енгелс- Писма за историческия материализъм	2 часа
4.	Свръхопределеност и структури в доминация: Какво твърди Алтюсер за Хегел? А за Марксовия анализ на обществото? За какво още може да става дума? Би ли могъл Алтюсер да твърди друго за Хегел? Кога идва часът на «крайната сметка» в познавателния процес? • Л. Алтюсер – Противоречие и свръхопределеност; Социологически проблеми 5/88.	4 часа
5.	Типове интерпретации на марксизма: Кой е проблемът при подхода към разбиране на марксизма?	2 часа

	Кой е критерият за “вярност” на интерпретацията? Как се доказва тезата и какво следва от нея? • Г. Димитров – “Осъзнаването битие” като проблем пред емпиричната социология”	
6.	Статусът на идеологията в анализа на обществения живот: Идеологията като исторически “ключ”. Как става възможно разбирането за идеологията - буржоазната специфичност /индивид, класовост, германска неразвитост/. Защо изглежда, че съзнанието избързва? • К. Маркс, Фр. Енгелс– “Немската идеология”	4 часа
7.	Некласичността на Марксовата представа за съзнанието. Първични и вторични предметности на съзнанието. “Обществено валидни и следователно обективни мисловни форми”. • М. Мамардашвили – Анализ на съзнанието в работите на К. Маркс, Социологически проблеми 6/88	2 часа
8.	“Зародишът на новия светоглед”: Кое е проблем за Маркс – Фойербах, човекът или ....? Тавтологичността на тезисите. Защо философите обясняват света? Защо обясненията са философски? Чия задача е да се промени света? Към какво? • К. Маркс – Тезиси за Фойербах	2 часа
9.	Идеологичността на частно-научното познание. Какво откриват физиократите и в какво се състои “грешката” им, която не е грешка. Особеността на техния предмет. Методът на крийка на обществено валидните форми на съзнание.	2 часа
10.	Проблемът за субектността в историческия процес: Кой е проблемът на Маркс? Кои са участниците в в процеса и кого представляват? Как конституцията се самоотрича? Социалната база на монархизма. Конструктиваната роля на илюзиите за хода на историята. • К. Маркс – 18-ти брюмер на Луи Бонапарт	4 часа

Конспект за изпит

№	Въпрос
1.	Що е марксизъм и защо ни е да го познаваме днес?
2.	Марксизмът като некласическа социална наука
3.	Марксовата антропология.
4.	Отчуждението – емблематичен проблем за марксизма
5.	Проблемът за социалната връзка
6.	Проблемът за класовата стратификация
7.	Проблемът за държавата
8.	Проблемът за бюрокрацията
9.	Проблемът за идеологията
10.	Марксизмът като концептуализация на обществения живот от епохата на класическата модерност
11.	Марксовите възгледи за “неоридизацията” на историята
12.	Марксизмът – “кратък очерк за развитието на капитализма в западна европа”
13.	Комунистическата революция в Марксовата парадигма
14.	Евристика на историческия материализъм в разбирането на съвременния свят

Библиография

Основна литература:

Маркс, К. Фр. Енгелс – Избрани съчинения, 10 тома. (без значение кое от двете издания).

Всички конкретни текстове, върху които е построен този курс, са достъпни в електронния депозиториум на университетската библиотека (курс № 7). Те са достъпни и през електронния портал за академично общуване на СУ elearn при условията за достъп за студенти и докторанти.

Д. Допълнителна литература:

Л. Алтюсер – Противоречие и свръхопределеност; Социологически проблеми 5/88

М. Мамардашвили – Анализ на съзнанието в работите на К. Маркс, Социологически проблеми 6/88

Г. Димитров – “Осъзнаваното битие” като проблем пред емпиричната социология”, С. 1991

Г. Димитров – Марксизмът като неklasическа социална наука, Ново време, 1991 №1.

Маркс: хетерогенни прочити от XX век. Сборник, 656 с. Съставители Хараламби Паницидис, Емилия Минева, Станимир Панайотов. София, изд. Anarres, 2012.

Marxist Internet Archive Library - <https://www.marxists.org/archive/index.htm>.

Дата на актуализация: 12.2018

Съставил: проф. Г. Димитров